

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 3-qism. Noyabr-2025

MIGRATSIYA VA IJTIMOIIY MOSLASHUV: CHET ELDAN QAYTGAN FUQAROLAR BILAN ISHLASH TAJRIBALARI

Soyibjonova Dilnoza Shuhratbek qizi

Andijon davlat universiteti Tarix fakulteti ijtimoiy ish yo'nalishi talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada migratsiya jarayonlarining ijtimoiy oqibatlarini, chet eldan qaytgan fuqarolarning jamiyatga qayta integratsiya qilinishi, ijtimoiy moslashuv mexanizmlari va davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlov choralari tahlil qilinadi. Migrantlarning psixologik holati, ijtimoiy muammolari hamda mahalla va fuqarolik jamiyati institutlarining ularni qo'llab-quvvatlashdagi o'rnini yoritiladi. Maqolada, shuningdek, O'zbekistonda qaytgan migrantlar uchun amalga oshirilayotgan ijtimoiy dasturlar, ularni ishga joylashtirish va reabilitatsiya qilish tajribalari haqida fikr yuritiladi. Multidisciplinar yondashuv asosida ularning moslashuv jarayonini yaxshilashga doir tavsiyalar beriladi.

KALIT SO'ZLAR: Migratsiya, qaytgan fuqarolar, ijtimoiy moslashuv, integratsiya, ijtimoiy himoya, bandlik, reabilitatsiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, mahalla tizimi, fuqarolik jamiyati, davlat dasturlari, mehnat migratsiyasi, ijtimoiy siyosat.

ABSTRACT: This article analyzes the social consequences of migration processes, the reintegration of citizens returning from abroad, mechanisms of social adaptation, and state support measures. It highlights the psychological state and social problems of migrants, as well as the role of the mahalla system and civil society institutions in their support. The paper also discusses Uzbekistan's practical experience in implementing social programs, employment, and rehabilitation for returning migrants. Recommendations for improving their adaptation process through a multidisciplinary approach are provided.

KEYWORDS: Migration, returning citizens, social adaptation, reintegration, social protection, employment, rehabilitation, psychological support, community system, civil society, state programs, labor migration, social policy.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматриваются социальные последствия миграционных процессов, вопросы реинтеграции граждан, вернувшихся из-за рубежа, механизмы социальной адаптации и меры государственной поддержки. Анализируется психологическое состояние и социальные проблемы мигрантов, а также роль махалли и институтов гражданского общества в их поддержке. Приводится опыт Узбекистана по реализации программ занятости и реабилитации вернувшихся граждан, а также рекомендации по улучшению их адаптации на основе мультидисциплинарного подхода.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Миграция, возвращающиеся граждане, социальная адаптация, реинтеграция, социальная защита, занятость, реабилитация, психологическая поддержка, махалля, гражданское общество, государственные программы, трудовая миграция, социальная политика.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida migratsiya jarayonlari ko'plab mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil sifatida qaralmoqda. O'zbekiston ham bu jarayondan chetda emas. Mehnat migratsiyasi natijasida millionlab fuqarolar chet davlatlarda vaqtincha mehnat faoliyatini olib boradilar va ma'lum muddatdan so'ng vatanga qaytadilar. Bunday fuqarolarning qayta ijtimoiylashuvi, jamiyat hayotiga moslashuvi, psixologik holatini tiklash masalalari bugungi kunda dolzarb hisoblanadi. Migratsiya nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, madaniy va psixologik jarayon hamdir. Shuning uchun qaytgan migrantlar bilan ishlashda kompleks, multidisiplinar yondashuv zarur bo'lib, bunda ijtimoiy ishchilar, psixologlar, bandlik markazlari, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishlari lozim.

ASOSIY QISM

Chet eldan qaytgan fuqarolarning ijtimoiy moslashuv jarayonida bir qator muammolar kuzatiladi. Ulardan eng asosiysi – ishga joylashish, daromad manbaini topish, oilaviy munosabatlarni tiklash va ijtimoiy tizimga qayta kirish bilan bog'liq masalalardir. Shuningdek, uzoq yillik mehnat migratsiyasi inson psixologiyasida ham ma'lum iz qoldiradi: ba'zilarida o'ziga ishonchning pasayishi, jamiyatga moslashishdagi qiyinchiliklar, kommunikativ to'siqlar yuzaga keladi. Shu sababli, qaytgan fuqarolar bilan ishlash jarayonida psixologik maslahat, kasbiy yo'naltirish, huquqiy va ijtimoiy yordam tizimini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda migratsiya masalalariga davlat darajasida katta e'tibor qaratilmoqda. 2020-yilda tashkil etilgan **Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi** qaytgan fuqarolarning huquqlarini himoya qilish, ularni ijtimoiy himoya qilish va bandlikni ta'minlashga yo'naltirilgan qator dasturlarni amalga oshirmoqda. Masalan, "Mehnatga layoqatli aholini kasb-hunarga qayta o'qitish" loyihasi, "Har bir oila — tadbirkor" dasturi orqali qaytgan migrantlarga imtiyozli kreditlar berilishi ularning iqtisodiy moslashuviga katta yordam bermoqda. Mahalla tizimi ham bu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Mahalla raislari, profilaktika inspektorlari va ijtimoiy xodimlar birgalikda qaytgan fuqarolarning yashash sharoitini o'rganadi, ularni jamiyatga moslashtirishda ko'mak beradi. "Obod mahalla" va "Temir daftar" tizimlari orqali muhtoj oilalar, jumladan qaytgan migrantlar ham ijtimoiy qo'llab-quvvatlanadi.

Multidisiplinar yondashuvning asosiy ustunligi shundaki, u muammoni bir yoqlama emas, balki kompleks tarzda hal etishni ko'zda tutadi. Masalan, psixolog qaytgan

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

shaxsning ichki muammolarini aniqlasa, ijtimoiy ishchi u bilan reabilitatsiya dasturini tuzadi, tibbiyot xodimi sog'lig'ini tiklashga ko'maklashadi, bandlik markazi esa ish bilan ta'minlash masalasini hal qiladi.

Xalqaro tashkilotlar ham bu jarayonda faol ishtirok etmoqda. Xususan, Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM) va BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) bilan hamkorlikda O'zbekistonda qaytgan migrantlarni ijtimoiy moslashtirish, ularni jamiyat hayotiga qayta integratsiya qilish bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda. Bu dasturlarda qaytgan fuqarolarning kasbiy salohiyatini oshirish, kichik biznesni yo'lga qo'yish, psixologik qo'llab-quvvatlash xizmatlari ko'rsatish kabi yo'nalishlar mavjud. Shuningdek, ilmiy manbalarda qayd etilishicha, qaytgan migrantlar bilan ishlashda "peer-to-peer" (tengdosh orqali yordam) usuli samarali natija bermoqda. Ya'ni ilgari chet elda bo'lib qaytgan, ijtimoiy jihatdan moslashgan shaxslar boshqalar uchun namunaviy ko'makchi sifatida faoliyat yuritadilar. Bu usul yangi qaytgan migrantlarga ruhiy madad beradi, ular jamiyatga tezroq moslashadi.

Ijtimoiy moslashuvni ta'minlash uchun o'quv kurslari, kasbiy malaka oshirish, madaniy-ma'rifiy tadbirlar o'tkazish ham muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, mahallalarda tashkil etilayotgan "Mehnat yarmarkalari" qaytgan fuqarolarga o'z kasbiga mos ish topish imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, migratsiya va ijtimoiy moslashuv masalasi davlat siyosatining ajralmas qismi hisoblanadi. Chet eldan qaytgan fuqarolarning jamiyatga integratsiyasi faqat iqtisodiy yordam emas, balki ijtimoiy, psixologik va huquqiy qo'llab-quvvatlovni ham talab etadi. Shu sababli multidisiplinar yondashuv asosida ularning moslashuv jarayonini kompleks tashkil etish, mahalla va fuqarolik jamiyatining bu jarayondagi rolini yanada kuchaytirish dolzarb masaladir. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat, jamiyat va xalqaro tashkilotlar hamkorligida qaytgan fuqarolarning ijtimoiy moslashuvi samarali amalga oshmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tashqi mehnat migratsiyasi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3832-son Qarori, 2018 yil.
2. Islomova N. "Migratsiya va ijtimoiy moslashuv muammolari". – Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti, 2021.
3. Tursunov O. "O'zbekiston migratsiya siyosati va ijtimoiy reabilitatsiya tizimi". – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020.
4. Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM) O'zbekiston bo'yicha yillik hisobotlari (2022–2023).
5. "Oila va jamiyat" jurnali, 2023 yil 5-son.

**O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR
TADQIQOTLAR-Jurnali**
1-son. 3-qism. Noyabr-2025